

ӨНЕР, ТЕАТР ЖӘНЕ ӘДЕБИЕТТЕГІ АТТИЛА БЕЙНЕСІ

МРНТИ 18.45.17

Г. В. Томский¹, Б. Ж. Қоқымбаева²

¹ Казахская КОНКОРД Халықаралық академиясы
(Париж, Франция)

² Павлодар мемлекеттік педагогикалық университеті
(Павлодар қ. Қазақстан)

ӨНЕР, ТЕАТР ЖӘНЕ ӘДЕБИЕТТЕГІ АТТИЛА БЕЙНЕСІ

Аңдатпа

Құрамында Франция Жазушылар Одағының мүшесі (SGDL), халықаралық КОНКОРД академиясының президенті (AIC), профессор Григори Томски (Grigori Tomski) және Мұхтар Әуезов атындағы Қазақ мемлекеттік академиялық драма театрының шығармашылық тобы белгілі жазушы, ғалымның тарихи драмасы бойынша жазылған «Аттила және Аэций» спектаклін көрермен назарына ұсынды. Ғұндар тарихы мен олардың дінін зерттеуден Еуропада танымал болған маман Григори Томски сценарий жазбас бұрын көп жыл бойы қыруар жұмыс атқарды. Қазіргі заманның аттилотанушылары мен тәңіртанушылардың ішіндегі ең жемісті нәтиже көрсетіп жүрген жазушы профессор Томски көрермендерді өзінің зерттеу еңбектерінің сапасымен және санымен ғана емес, сонымен қатар өз өнімдерінің әртүрлі стильдерімен де, жанрларымен де таң қалдырады. Бұл сұбаттың мақсаты – дүниежүзілік тарихтағы аты аңызға айналған тұлғалардың бірі Аттила туралы тарихи драма мен бейнемонтажға тәңіршілдік дін мен өнер тұрғысынан өнертанушылық талдау жасау.

Тірек сөздер: Григори Томски, Атилла, қойылым, Тангризм (тенгризм, тәңіршілдік)

Қоқымбаева Б. (әрі қарай – Қ. Б.): Сіздің Аттила туралы шығармашылық портфолиоңыз аса қомақты. Ол тарихи романды, «Аттила» сценарий мен

пьесаны, Аттила туралы фильмдер туралы тыңғылықты мақаланы және бірнеше тілдердегі басқа да шығармаларды қамтиды. Ғұндар көсемінің тұлғасына

деген мұндай бірізді жүгіну Сіздің дүниежүзілік тарих пен мәдениеттің аңыздарға толы парақтарына деген толассыз қызығушылығыңызды байқатады.

Сонымен қатар, ғұндар көсемінің тағдырын шығамашылықтұрғыда түсіндіруге ынта білдірген Сіз жалғыз да алғашқы емессіз. Бұл айтылғанға орай мынадай сұрақ: бұл тақырыппен айналысуға не түрткі болды? Аттила бейнесінің Сіздің авторлық түсіндіруіңіз басқа көркем шығармалардан несімен ерекшеленеді?

Григори В.Томски (әрі қарай – Т. Г.):

Аттила тұлғасына жүгіну мен Жан–Клод Бодомен кездесу қоса жүрді, ол бұдан сәл бұрынырақ жұбайы актриса Кора Дельбоспен бірге Шанс продюксьон киноматографиялық ассоциациясын шығарған болатын. Жан–Клод Бодо Францияда белгілі саяхатшы, коллекционер, көптеген мұражайлар мен көрмелерді ұйымдастырушы, журналист болды. Ол маған дала халықтарының тарихы тақырыбы әлемдік кино үшін өте қызықты, алайда Аттила туралы әлі де болса бір де бір лайықты фильм жоқ деді. Менің «Аттила туралы фильмдер» мақаламда, бұл расымен де солай екенін дәлелденген. Аттила туралы осы уақытқа дейін шығарылған көркем фильмдерге шолу ұлы тарихи қайраткер туралы болашақта қызықты фильмдер шығару үшін бұл фильмдердің авторлары сияқты тарихи ақиқатты бұрмалаудың еш қажеттігі жоқ екенін көрсетеді [1–18].

Мен өзімнің тарихи романымды өскелең ұрпақтың ой–өрісін кеңейту және оларды Еуразияның дала халықтарының тарихын қатты бұрмаланған түрде көрсететін дәстүрлі клишелерден арылту үшін пайдалы болатынына нақты сенгендіктен қолға алдым [19]. Бұл қазіргі батыс

авторларының дала халықтарының жоғары мәдениетінің айғағы болып табылатын ұлы археологиялық олжаларды және басқа да дәлелдерді білмегендіктен болады, ал ғұндар мен Аттианың менталитетін түсіну үшін түркі–монғолдық халық эпосы мен дала халықтары мен олардың ұрпақтарының дәстүрлі тәңірілік (тангриандық) діндерін білу өте маңызды. Осылайша, менің Аттила туралы шығармаларым тәңірілік рухта жазылған, бұл Еуразия көшпенділерінің шынайы тарихы мен мәдениетіне сәйкес келеді.

Мен көне дәстүрлер жақсы сақталған Якутияда туып, өстім. Тағдырдың жазуымен 30 жылға жуық Францияда тұрамын, ұзақ уақыт ЮНЕСКО–ның жоғары санатты сарапшысы болып жұмыс атқардым, ал қазір 452 жылы Аттила мен Аэцийнің әскерлерінің және олардың жақтастарының арасында ұлы тарихи халық шайқастары болған Каталундық егістіктерінің төңірегінде Шампанда орнықтым [20].

Тәңіріліктің ұстанымына қатысты айтар болсам, оны қысқаша былайша бейнелеуге болады: «Тек бір ғана Құдай бар. Ол адамға көп саусақтарды және бір ғана Құдайға апаратын көптеген жолдарды берді» деп тұжырымдалатын толеранттылық идеясы. Жаппай бейбітшілік идеясы: «Мәңгілік аспан еркімен бүкіл әлем, шығыстан бастап батысқа дейін, қуаныш пен бейбітшілікте біріктіріледі» деген сөздермен бейнеленеді. Әлемдік үкімет идеясы былайша тұжырымдалған: «Аспанда тек бір ғана Құдай бар және жерде де тек бір ғана қожайын болуы керек».

Еуропалық бірлікті жүзеге асыруға тырысқан алғашқы басшы деп есептеген академик Марсел Брион Еуропа тарихындағы Аттианың рөлін жақсы түсінді [21, 162 б.]. Аттианы

Италиядан кетуге көндірген римдік папа Леонның дипломатиялық жеңісі католиктік шіркеудің беделін нығайтуда шешуші рөл атқарды. Әлемдік сауда және мәдени алмасуларды дамытудағы дала империяларының рөлі орасан зор. Осылайша, классикалық тәңірілік дүниежүзілік тарихта маңызды рөл атқарды. Ең ауқымды империялардың идеялық негіздері болған 2300 жылдан астам бұрын туындаған дінді ұлы деп атамауға болмайды.

Біз оның негізінде ғылыми дүниетаныммен үйлесетін заманауи тәңірлікті дамытып жатырмыз, оның үстіне тәңірілік кредосын оның классикалық тұжырымдамасының мағынасына сәйкес заманауи терминдермен мына сияқты қалыптастырып жатырмыз:

«Бір құдайға апаратын көп жолдар бар және басқаларға зиян келтірмейтіндей сену керек. Бұл сенім адамзат келісімді өмір сүріп, пайда болған барлық міндеттер мен мәселелерді шешу үшін еркін ерікті адамдардың жұмылуына ықпал етсін!» [12–16, 22, 23].

Қ. Б.: Француз, орыс, түрік, моңғол және якут тілдеріндегі қомақты шығармашылық жұмыстар тізімі қазақ тіліндегі спектакльмен толықты. Алматы қаласының М.О. Әуезов атындағы Қазақ академиялық драма театрының сахнасындағы «Атила мен Аэций» қойылымынан алған Сіздің әсеріңіз? Шығармашылық топ қаншалықты Сіздің идеяңызды жүзеге асырды?

Т. Г.: Атила мен Шыңғыс хан туралы еуропалық, американдық және ресейлік жазушылар мен киносценаристері шығарған көптеген әдеби шығармалар мен көркем фильмдер бар. Авторлардың бұл тарихи қайраткерлердің діндері туралы мүлдем білмеуі олардың негізгі

кемшіліктерінің бірі болып табылады. Қазақстан Республикасының М.Әуезов атындағы театрдың Аттила туралы спектаклі тәңірілік рухта жасалды, өйткені ол менің идеялық ниетіме негізделген. Жеті қойылымнан тұратын бір сағаттық спектакльдің сюжеті екі ұлы тарихи сырды талдауға арналған: Аттила мен Аэция арасындағы қарым-қатынастың мәні; Аттила мен Леон папамен Италияда кездесу сыры. Екі қойылым да сабырлы сарында шешілген және сонымен қатар, адами жылылыққа толы. Түйінді қойылым – христиандық әлем тарихында да, Ұлы дала халықтарының тарихындағы да ұлы тарихи оқиға Аттила мен Леонның кездесуі, көркемдік жағынан анық жаңадан жасалған.

Қ. Б.: Сіздің қазіргі тәңірілік туралы кітабыңызда Л.Любимовтың сөзімен айтқанда Қара теңізден бастап Балтикаға дейін, Ұлы Қытай қабырғасынан бастап Атлантика мұхитының жағалауына дейін, тіпті біздің континенттен тыс алып аймаққа тараған дін мен «аң» стилі өнері арасындағы өзара тығыз байланыс байқалады. Тәңірілік рухани – мәдени әлемнің дәстүрлері алтын балқытып, жоғары көркем бұйымдар жасап, қалалар сала алатын көгілдір көзді, ұзын бойлы және сары шашты ғұндар елінде маңызды орынға ие болды.

«Аң» стилінің бейнелік саласы бұл – қаһар, айбын, ыза, қуаттылық, өктемдік және т.б. бейнелеген аңдарды, құстарды және ойдан шығарылған мақұлықтарды қамтитын анималды әлем. Ол қойлардың, қабанның, еліктердің, тау ешкілердің, жолбарыстардың, барстардың, дала мысықтардың, қояндардың, қаздардың, аққулардың, бүркіттердің, бірқазандардың, құрлар мен қияли аңдардың пішіндерімен

әшекейленген металдан жасалған заттарды толықтыратын киіз, ағаш пен тері бұйымдарында қайта жаңғырды. Көне көшпенділердің өнеріне тән жыртықтардың күресі немесе жыртықтардың тұяқтыларға шабуылдау көрінісі бейнеленген бұйымдар да бар. Заттың әр шығыңқы жерінде, балтаның шүйдесінде, пышақтың сабында, қазанның құлағында – барлық жерде шебердің қалауымен кез келген сәтте жарыққа шығуға даяр зооморфтық бастама жасырынғандай.

Бұл тегін емес. Белгілік – символдық жүйе – мына түрде мыңдаған жылдар бойы қалыптасқан көнелердің шығармашылық зертханасы: рухани – практикалық тұтастық – өнер алды (өнер алдында) – көне өнер – дәстүрлі өнер – заманауи өнер. Алуан түрлілігімен ерекшеленетін тәңірілік әдет – ғұрыптар – соның жарқын мысалы. Басқалардан бөлек олардың қатарына, Сіз дәл атап өткеніңіздей, даланың көне өнері мен тәңірілік символдарға құрметпен қарауды да жатқызуға болады.

Қасиетті – медитациялық тәңірілік өнерді білдіретін Сіздің шығармашылығыңыздың иллюстрациялары ерекше қызығушылық тудырады. Сіз сценарист және суретші ретінде қалай ойлайсыз, қазақ спектаклінде әлемнің тәңірілік бейнесінің бейнелік – белгілік жүйесі қаншалықты шынайы пайдаланылған? Аттила дәуірінің рухын беруде қандай белгі – символдар көмектеседі?

Т. Г.: адамзат тарихының басынан бастап адам маңызды белгі – символдармен тылсым Дүниедегі адам өмірінің мәнін реттеуге және түсінуге тырысуда. Мұндай белгі – символдарға қарапайым геометриялық пішіндер – дөңгелек, үшбұрыш, шаршы, крест, ромб, тіктөртбұрыш, түзу және толқынды

сызықтар жатады, оларды түсіну өнер мен мәдениетті тұтас дамыту үшін маңызды.

Географиялық және психологиялық күшін сақтай отырып, бұл белгі – символдар өнердің шығармашылық салаларының кең диапазонында дамыды – жартастағы жазулар, бейнелеу, музыкалық, әдеби, театрлық және т.б. Пішіні бойынша өздеріне байланысты заттың немесе тіршілік иесінің пішінін бейнелейтін қарапайым бейнелер болып келетін, бұл геометриялық белгі – символдар мағынасы жағынан маңызды және күрделі бейнелі мазмұнға ие. Оларда дүниені сезінудің этикалық көркі мен ауқымы, зияткерлік пен қабылдау өткірлігі сақталған.

Мысалы, айқастырма төрткүл дүниені бейнелейді және қайда барсаң да жолың болсын – деген тілекті білдіреді. Үшбұрыш өмірдің, әлем тауының, өрлеудің, амандықтың, руханилықтың символы болып табылады. Оның семантикасы былайша «оқылады»: аспанымыз, жеріміз бен суымыз таза болып, адам өмірі ұзақ болсын.

Өзімнің декоративтік қабырға мозаикамда пайымдау мен медитация үшін көне бойтұмарлардың психологиялық әсер ету мүмкіндігін пайдаландым. Бұған көне алтайлық кілемдегі крест тәрізді ою мен саха – якуттарының крест тәрізді бес көзді бойтұмарының болмашы модификациясы арқылы қол жеткізіледі.

Мұндай кресті біз римдік папаның литургиялық киім – кешегі аксессуарлары арасынан таба алатынымызды атап өткіміз келеді. Кейбір белгілі иконаларда Әулие Леон папасы тең қабырғалы крестері бар киімде және бескөзді кресті бар кітап ұстап тұрған күйінде бейнеленген [22]. Тең қабырғалы крестердің ішінде

жұлдыздар бейнеленгені көрініп тұр. Біздің ойымызша, Леон папаның мұндай бейнесі Аттилаға тарихшылар ұрпақтары бас қатырған олардың тарихи кездесуі кезінде ұнамауы мүмкін емес.

Тәңірілік символдарға сондай–ақ кейде «Шыңғыс хан жұлдызы» деп аталатын Еуразиялық кеңес туының ұсынылып жататын көптеген нұсқаларында символ ретінде ұсынылатын сегіз күлді жұлдыз да жатады.

Қазақ спектакліне келетін болсам, мұнда тәңірілік рух шебер іске асырылды, бұл бүкіл шығармашылық ұжымның және ең алдымен режиссер Алма Арғынның, суретші Кабыл Халықовтың, композиторлар Ақтоты Раимкулова, Сатжан Шаменов пен Әсел Омаровалардың, сондай–ақ актерлер құрамының еңбегі. Ол тәңірілік рухқа қаныққан, оның көркемдік кеңістігі кеңдік, еркіндік сезімін сыйлайды.

Тұйықталмағандық, қоршаған ортамен үзілмейтін толыққанды байланысы кеңістікті ұғынуы оның қарқынды интерпретациясы арқылы берілді.

Қ. Б.: Спектакльдің басына тоқталғым келеді: ол кинетикалық калейдоскопта сегіз күлді жұлдыз сияқты мәнді символ анағұрлым шығыңқы және айқын берілген «аң» стилінің белгілеріне толы. Көшпенділер әлемі қанатты арғымақтар зымырап өтіп жатқан, «аң» стилінің бұйымдары кездесетін динамика әлемі ретінде қайта жаңғырған. Көшпенділер әлемінің космосын бейнелейтін түйенің маңғаз пішіні байқалады.

Спектакльдің композициясы ашық. Ол Аттиланы хан ғып жариялаудан басталады (ақ киізге салып көтеру салты). Ғұндар көсемінің аруақтар дүниесіне Көк Мәңгі Тәңіріне ғибадат ету жерлеу рәсімімен аяқталады. Тәңірілік рухани оқуда 8 саны осы Әлемнің 4

жағының осы – жердегі және басқа әлем – аспандағы, ажырамас бірлігі туралы оралған түріндегі рухани білім сегіз күлді жұлдыз түріндегі символдық бейнеленген. Бұл дөңгелек кеңістікте ғұндар державасы мен Рим өркениетінің өзара қарым–қатынасының жердегі тарихы ашылады.

Менің ойымша, елшілері бар, атап айтқанда, Аттиланың қаһары Көк бөрі бейнесі арқылы берілген, Н. Аюпов күштің, еркін рухтың, табиғат қаталдығы мен әділеттігінің символы ретінде интерпретациялаған көрініс көркемдік шарықтау шегі болып табылады. Сонымен Аттила бұл көріністе тәңірліктің басты тотемдерінің біріне теңестіріледі.

Соғыс немесе трагедиялық көріністер, лирикалық эпизодтар болсын эмоционалдық драматургияны тиімді көрсеткен спектакльдің музыкасы да қойылымның айқындылығына көмектесті.

Идеялық рухтандырушы және сценарист ретінде Сізге қандай көріністер ерекше әсер етті?

Т. Г.: Спектакльде би көп, тіпті Аттила мен оның сүйікті жары Кере–ко (грекиялық көздер бойынша Керка) билейтін көрініс бар, бұл менің көркем өнерге жетік француздық достарымды тәнті етті. Дәстүрлі декорациялардан гөрі заманауи техникалық мүмкіндіктерді пайдалану спектакльді кино өнерімен жақындастырады. Бұған актерлер ойынының жоғары деңгейі мен режиссура шеберлігін қосайық.

Егер қазақ спектаклін әлемдік премьералар аясында талдайтын болсақ, ұлы Корнель мен Верди Аттила бейнесін қаншалықты жұпыны түсіндіргенін еске түсіре кетуге болады. Аттила операсының соңғы қойылымы миландық «Ла Скалада» елдің бірінші басшыларының қатысуымен болды. Айта кететіні, Аттила

мен ғұндар фашисттер бейнесінде ұсынылған!!! Түрік Абдразаков басты рөлде!!! Сондықтан Әуезов атындағы театрда әлемдік театр өнерінде болмаған жаңа тарихи оқиға болды.

Қ. Б.: Григори, Сізге жоғары бағаңыз үшін көп рахмет! Өз кезегімде мен спектакльдің мұндай табысты болуы ғұндардың ұрпағы қазақ шығармашылық тобына соншалықты жақын тақырыпты ұсынған сценарист ретінде Сіздің еңбегіңіз дегім келеді. Сіздің тарихи драмаңыз көркемдік жағынан сенімді, тұтастығымен, сонымен қатар әрекеттер серпінімен ерекшеленеді. Сценарий екі балама мәдени – тарихи әлемді: серпінді көшпелі – тәңіріліктер және тұрақты христиандық – егіншілік өркениетті көркемдік қайта жаңғырту үшін ұтымды.

Бұның алдында жүргізілген қысқаша шолу Аттила көркем іске асыру үшін өлшеусіз тақырып екенін көрсетті. Атап айтқанда қазақ труппасы тәңірілік ерекшелікті тәптіштеген жоқ. Сонымен қатар, Сіздің сценариіңізде болашақ шығармаларға қайталанбастық пен бірегейлік сыйлайтын кейбір мәдени – тарихи қырлар бар. Мен бұл жерде ғұндардың байрақтары (дунайлық, қаратеңіздік және табгаштық) туралы ескертпені айтып отырмын. Бір айта кететіні, әр тайпаның өзінің байрағының болуы Қазақ хандығы кезінде, атап айтқанда, бірыңғай орталықтандырылған мемлекет құру үшін қақтығыстар кезінде сақталды.

Қазақ шеберлері Сіздің ойыңызды жүзеге асыруда креативтілік танытқан екен. Сценарийге өзгерістер енгізілген: бұл спектакльдің басы мен аяғындағы тәңірілік әдет – ғұрыптар. Басында – ғұндар көсемінің хан ғып жариялаудан (ақ киізге салып көтеру салты). Спектакльдің соңында жерлеу рәсімін қосу (Аттила рухани отаны аспан әлеміне

ақырын көтеріледі). Моңғолдарда мұндай кезде «Ол Тәңірі болды» деп айтады, қазақтарда өз халқының арасында қайта тууды тілейді.

Т. Г.: дұрыс айтасыз. Менің драмамда режиссерлерге арналған көптеген материалдар бар, олар өздерінің шығармашылық қабылдаулары үшін ішінен сәйкес топтаманы таңдап ала алады. Менің пьесам (сценарий) негізінде Аттила операсын жасап шығару анағұрлым жеңіл деген ойдамын. Көп би пайдаланылған қазақ спектаклінің бейнемонтажын көргеннен кейін Аттила туралы балет жасау мүмкіндігі туралы ойлаймын. Бір сөзбен айтқанда Аттила бейнесі шығармашылық ойлайтын адамдар үшін шынымен де сарқылмас тақырып деп ойлаймын. Бізді алдағы уақытта осы тақырыпта әлі де көптеген шығармашылық жаңалықтар күтетініне сенімдімін.

Қ. Б.: Тамаша ойлар! Қазақ композиторларын, атап айтқанда қойылым музыкасының авторлары Актоты Раимкулованы, Сатжан Шаменовты және Әсел Омарованы Сіздің ұсыныстарыңыз қызықтыратынына сенімдімін. Басқа да дарынды композиторлар бар мысалы, Бахтияр Аманжол. Айта кететіні, Бахтияр – тәңірілік музыкалық мәдениетті терең зерттеуші ғалым, өнертану кандидаты. VI халықаралық ғылыми – практикалық конференциясының материалдарында жарияланған қазақ музыкалық дәстүрдің тәңірілік дүниетанымдық негізі туралы мақаласында тәңірілік мәдени болмыстың таратылу аргументі ретінде әртүрлі халықтардың музыкалық аспаптары туралы ереже негізделеді [24]. Сонымен қатар симфониялық оркестр мен органға арналған «Тәңірге құрбан шалу» симфониясының авторы Әділ Бестыбаевты және көптеген басқа

авторларды да айтуға болады.

Аяқтай келе бұл мақаладағы театрлықойылымға жүргізілген өнертанушылық талдау Қазақстан Ұлы Даланың өткендегі ерлік тарихы бойынша халықаралық ынтымақтастығы үшін барлық мүмкіндіктер бар екенін атап айтқым келеді. Уақыт өте келе

өзінің идеялық–көркемдік құндылығы жағынан Алматы қаласының М.О. Әуезов атындағы Қазақ мемлекеттік академиялық драма театрының спектаклінен кем болмайтын Аттила туралы опера мен балеттің куәгері болатынымызға үміттенемін.

Қолданылған әдебиеттер:

1. Tomski G. Les amis d'Attila. – Editions du JIPTO, 2005. – 360 p.
2. Томский Г. В. Друзья Аттилы. – Якутск: ЖИПТО, 2001. – 356 с.
3. Tomski G. Attila : İlk Avrupalı. – Istanbul : Papirüs, 2005. – 360 p.
4. Томский Г. В. Аттила хаанынднехед. – Улаанбаатар: Хехсударпринтинг, 2008. – 274 с.
5. Томский Г. В. Аттила. – Якутск: Бичик, 2009. – 256 с.
6. Tomski G. YoungAttila inItaly: Stilico tragedy, Alaric times, GallaPlacidia adventures (Historical novel). – Editions du JIPTO, 2015. – 108 p.
7. Tomski G. Orest – amid'Attila. – Editions du JIPTO, 2005. – 160 p.
8. Tomski G. Attila et Aetius. – Editions du JIPTO, 2005. – 118 p.
9. Tomski G. Attila and Orestes (Scenario and dialogues), 2017 (Amazon Kindle). – 94 p.
10. Томский Г. В. АТТИЛА: Сценарий и пьеса, 2016 (Amazon Kindle). – 180 с.
11. Tomski G. Attila and Aetius (Historical drama and comments), 2017 (Amazon Kindle). – 41 p.
12. Томский Г. В. ТАНГРИЗМ: Религия Аттилы и Чингисхана и ее современные версии Часть первая. (FIDJIP–EUROTALENT–CONCORDE, 2018, N 1). – Edition du JIPTO, 2018. – 186 с.
13. Томский Г. В. ТАНГРИЗМ: Религия Аттилы и Чингисхана и ее современные версии Часть вторая. (FIDJIP–EUROTALENT–CONCORDE, 2018, N 2). – Edition du JIPTO, 2018. – 208 с.
14. Томский Г. В. ТАНГРИЗМ: Религия Аттилы и Чингисхана и ее современные версии Часть третья. (FIDJIP–EUROTALENT–CONCORDE, 2018, N 3). – Edition du JIPTO, 2018. – 73 с.
15. Tomski G. TANGRISME: Religion d'Attila et de Genghis Khan et ses versions modernes, 2018 (Amazon Kindle). – 354 p.
16. Tomski G. TANGRISM : Religion of Attila and Genghis Khan and its modern versions, 2017 (Amazon Kindle). – 193 p.
17. Томский Г. В. Фильмы об Аттиле // CONCORDE, 2017. – N 3. – P. 23 – 74.
18. Томский Г. В. Приоритетные направления сотрудничества с Международной академией КОНКОРД: Исторические науки // concorde, 2018. – N 4. – P. 83 – 88.
19. Томский Г. В., Воин А. М. О познавательной литературе // CONCORDE, 2019, N 4. – P. 88 – 97.
20. Томский Г. В. Краткие автобиографические заметки // CONCORDE, 2017, N 1. – P. 3 – 112.

21. Marcel Brion, Théodoric, roi des Ostrogoths, Tallandier, 1979. – 365 p.
22. Томский Г. В. О практике современного Тангризма (Тенгризма, Тенгрианства, Тангараизма) // CONCORDE, 2018, N 5. – P. 73–102.
23. Томский Г. В. Философия тангризма. – Editions du JIPTO, 2019. – 142 p. (FIDJIP–EUROTALENT–CONCORDE, 2019).
24. Тенгрианство и эпическое наследие народов Евразии: истоки и современность: сборник статей VI–й Межд. науч.–прак. конф. (14–16 июня 2017 г., Астана, Казахстан) 1–е изд., стер. – Астана: TOO Мастер По, 2017. – 510 с.

Г. В. Томский, Б. Ж. Кокымбаева

Международная академия КОНКОРД

(Париж, Франция)

Павлодарский государственный педагогический университет

(Павлодар, Казахстан)

ОБРАЗ АТИЛЫ В ЛИТЕРАТУРЕ, ТЕАТРЕ И ИСКУССТВЕ

Аннотация

Творческой группой в составе члена Союза писателей Франции (SGDL), президента Международной академии КОНКОРД (AIC), профессора Григори Томски (Grigori Tomski) и мастеров искусства Казахского государственного академического театра драмы имени Мухтара Ауэзова был представлен спектакль «Атила и Аэций», подготовленный по мотивам исторической драмы известного писателя и ученого. Написанию сценария предшествовала многолетняя кропотливая работа Григори Томски, признанного в Европе специалиста по истории гуннов и их религии. Один из самых плодотворных аттиловедов и тенгриановедов современности профессор Томски удивляет медийную аудиторию не только качеством и количеством своего исследовательского труда. Но и разнообразием стилей и жанров своей продукции. Цель настоящей беседы – искусствоведческий анализ исторической драмы и видеомонтажа про одного из легендарных личностей в мировой истории Атилы в контексте тенгрианской религии и искусства.

Ключевые слова: Григори Томски, Атила, Тангризм (тенгризм, тенгрианство, тангрианство).

G. V. Tomski, B. Zh. Kokymbaeva

CONCORD International Academy

(Paris, France)

Pavlodar state pedagogical university (Pavlodar, Kazakhstan)

THE IMAGE OF ATILA IN LITERATURE, THEATRE AND ART

Abstract

The creative team consisting of a member of the Writers' Union of France (SGDL), President of the International Academy of Concord (AIC), Professor Grigori Tomski and

artists from the Mukhtar Auezov Kazakh State Academic Drama Theater presented the performance “Attila and Aetius” to the audience based on the historical drama of a famous writer and scholar. The script was preceded by many years of painstaking work of Grigori Tomski, a recognized European expert on the history of the Huns and their religion. One of the most prolific Attila and Tengri scholars of our time, Professor Tomski surprises the media audience not only with the quality and quantity of his research work, but also with the variety of styles and genres of his products. The purpose of this discussion is the art history analysis of historical drama and video footage about one of the legendary figures in the world history Attila in the context of Tengrian religion and art.

Key words: Grigori Tomski, Attila, Tengri, Tangrism (Tengrism)

Авторлар туралы мәліметтер:

Г. В. Томский – КОНКОРД Халықаралық академиясының профессоры
(Париж, Франция)
e-mail: g.tomski@gmail.com

Б. Ж. Қоқымбаева – Павлодар мемлекеттік педагогикалық
университетінің доценті, философия ғылымдарының докторы, өнертану
кандидаты (Павлодар қ. Қазақстан)
e-mail: baglan54@mail.ru

Сведения об авторах:

Г. В. Томский – Профессор Международной академии КОНКОРД
e-mail: g.tomski@gmail.com

Б.Ж. Кокымбаева – Профессор Павлодарского государственного
педагогического университета Республики Казахстан, доцент,
доктор философских наук, кандидат искусствоведения
e-mail: baglan54@mail.ru

Personal details:

G. V. Tomski – Professor of the CONCORD International Academy
e-mail: g.tomski@gmail.com

B. J. Kokumbaeva – Professor of Pavlodar State pedagogical University
of the Republic of Kazakhstan, associate Professor, doctor of philosophy,
PhD in art history
e-mail: baglan54@mail.ru